

Raxmatova Sayyora Komiljon qizi

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali Zootexnologiya va ipakchilik kafedrasida assistenti

Anotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi va Rossiya federatsiyasida ilmiy faoliyatini olib borayotgan bir qator olimlarning bugungi kundagi aholining go'shtga xususan mol go'shtiga bo'lgan talabini to'liq qondirish maqsadida qoramollarning go'sht mahsuldorligiga ta'sir qiluvchi omillar va ularning salbiy hamda ijobiy tomonlari salbiy omillarni oldini olish va chetdan keltirilgan qoramol zotlarini parvarishlash va ularda mintaqaga nisbatan adaptatsiya xosil qilishi uchun qilini lozim bo'lgan bir qator fikr mulohazalari bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: Go'sht, issiqlik, qoramol, namlik, mikroiklim, adaptatsiya, kasallik, mahsuldorlik.

Аннотация: В данной статье рядом ученых, ведущих научную деятельность в Республике Узбекистан и Российской Федерации, в целях полного удовлетворения потребности современного населения в мясе, особенно говядине, рассмотрены факторы, влияющие на мясную продуктивность крупного рогатого скота и их негативные и ряд. Описаны соображения, которые следует учитывать для предотвращения положительных сторон негативных факторов и ухода за импортными породами крупного рогатого скота и их адаптации к региону.

Ключевые слова: Мясо, тепло, крупный рогатый скот, влажность, микроклимат, адаптация, болезни, продуктивность.

Annotation: In this article, a number of scientists conducting scientific activities in the Republic of Uzbekistan and the Russian Federation, in order to fully satisfy the demand of today's population for meat, especially beef, factors

affecting the meat productivity of cattle and their negative and a number of considerations that should be made in order to prevent the positive aspects of the negative factors and care for imported cattle breeds and their adaptation to the region are described.

Key words: *Meat, heat, cattle, humidity, microclimate, adaptation, disease, productivity.*

Asosiy qism

A. S. Ibraev Mol go'shtining miqdoriy va sifat ko'rsatkichlariga bir qator omillar ta'sir qiladi, birinchi navbatda hayvonning zoti va jinsi, yoshi, ovqatlanish va parvarish qilish sharoitlari va boshqalar genotip va tashqi omillarning o'zaro ta'sirida namoyon bo'ladi.

I. F. Gorlov Agar hayvonlar uchun yaxshi sharoitlar yaratilsa, qoramollarning go'sht mahsuldorligi yeng aniq namoyon bo'ladi. Oziqlantirish va saqlash shartlari, genotipik xususiyatlar va semirish texnologiyasi ustunlik qiladi.

Uzoq muddatli, ko'p asrlik naslchilik natijasida "odam" qoramollarni ulardan yuqori mahsuldorlik olish, oziq-ovqatga bo'lgan yehtiyojini qondirish uchun moslashtirdi. Uzoq muddatli naslchilik va hayvonlarni boqish va saqlash uchun yaratilgan sharoitlar ulardan maksimal mahsuldorlikni olish uchun o'zgartirildi.

M. G. Grigorieva (2017) o'z tadqiqotida chorva mollarining go'sht mahsuldorligi darajasi va ishlab chiqarilgan mol go'shti sifati ko'plab omillarga bog'liqligini ta'kidlaydi. Avvalo, bu irsiyat bo'lib, u hayvonning zoti va individual xususiyatlariga qarab u yoki bu tarzda namoyon bo'ladi. Ushbu ko'rsatkichga ta'sir qiluvchi yeng muhim omillar tabiiy muhitdan tashqaridagi omillar-hayvonlarni boqish va saqlashdir.

Bu omillar bir-biri bilan chambarchas bog'liq va bitta omilning go'sht unumdorligiga ta'sir darajasini aniqlash juda qiyin. Ma'lumki, irsiyat belgilaydi va atrof-muhit sharoitlari tananing rivojlanishini ta'minlaydi, oziqlantirish 59%,

genetik omil-24% va faqat 17% ma'lum texnologik texnikalar hisobiga to'g'ri keladi, deb ishoniladi.

I. P. Proxorov va D. V. Nikitchenko (2017) sigirlarning yoshi oshgani sayin, ularning tana go'shti massasi ham oshdi. Tana go'shti massasi mushak to'qimalarining yanada intensiv o'sishi tufayli oshdi. Gobilarning genotipi mushak to'qimalarining o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

S.Batanov (2011) o'z tadqiqotida Rossiya Federatsiyasi fermer xo'jaliklarida mol go'shti ishlab chiqarishni ko'paytirish uchun yosh hayvonlarni olish uchun nafaqat sut, balki kombinatsiyalangan qoramol zotlarining genetik resurslaridan ham yaxshiroq foydalanish kerakligini ta'kidlaydi. Ulardan va ularni boqib, chunki ular go'sht mahsuldorligi uchun yuqori biologik salohiyat.

Qoramollarning chiziqli aloqasi go'shtning sifat ko'rsatkichlariga ta'sir qiladi. Namlik quvvati, rang intensivligi, pH, noziklik, Yebur kabi ko'rsatkichlar go'sht sifatiga ta'sir qiladi.

Turli yo'nalishdagi buqalardan olingan mol go'shti yuqori sifatli mahsulot yekanligi aniqlandi. Turli yo'nalishdagi Golshteyn buqalarini yetishtirish va boqish ishlab chiqarishni ko'paytirish uchun muhim zaxira hisoblanadi. (E. L. Oksford, 2006; P. P. Purslou, 2005).

600-800 g gacha bo'lgan buzoqlarni boqishdan o'rtacha kunlik daromad olib, tanani saqlash uchun yenergiya sarfi 60-70% gacha oshadi.

Mahsulotlarni shakllantirish uchun ishlatiladigan yenergiya miqdori 30-40% gacha kamayadi. Semirishning muvaffaqiyati va hosil bo'lgan mahsulotlarning sifatiga quyidagi omillar ta'sir qiladi: muvozanatli ovqatlanish va ovqatlanish texnikasi. Yosh hayvonlarni boqishda ratsion 22-24 ko'rsatkich bo'yicha normallashtiriladi. Hayvonlar tomonidan talab qilinadigan hazm bo'ladigan oqsil miqdori yoshga bog'liq va 80 ozuqa birligi uchun 130 dan 1 g gacha (V. G. Semenov va boshq., 2015; I. N. Xakimov, R. M. Mudarisov, A. L. Akimov, 2018; V. I. Levaxin, Ye. va boshq. 2014 yil, Ye. V. Xakimov va boshq., 2015). Kharitonov, 2012; Kh. A. Amerxanov, 2017).

V.I. Levakin, V. D. Bashirov, R. S. Sastov (2002) ta'kidlashicha, ko'plab fermer xo'jaliklarida mol go'shti ishlab chiqarishning iqtisodiy ko'rsatkichlari

chorvachilikni yetishtirish va boqishning amaliy texnologiyasini intensivlashtirish va nomukammalligi tufayli yomonlashmoqda.

Chorvachilikni intensivlashtirishning yeng muhim sharti to'liq oziqlantirishdir, chunki hayvonlarning mahsuldorligi taxminan 60% oziqlantirish bilan, 20% yesa texnologik omillar bilan belgilanadi. Hayvonlarning mahsuldorligi oshgani sayin, quruq moddalar birligiga ozuqa tarkibidagi yenergiya konsentratsiyasini oshirish zarurati ortadi.

P. S. Kobilyaskiy, V. A. Karatunov va P. V. Skripin (2017) go'sht unumdorligi va go'sht sifatini oshirish bilan bog'liq masalalarni o'rganishdi, gobilarni kunlik ichimlik stavkalarida yetishtirishda, gobilarni so'yishdan keyin olingan mol go'shti yuqori sifat ko'rsatkichlariga yega yedi.

N.V. Sivkin va boshq. (2018) Golshteyn buzoqlarini boqishda sakkiz haftalik umr davomida ularga 380 kg sut berildi. O'sish davrida o'rtacha kunlik o'sish 946 yedi...990 g. va ularning massasi 16,5 ga... 16,8 oylik yoshi 534 yedi...545 kg.

Balansli to'liq ozuqa aralashmalaridan foydalanganda, yetishmayotgan ovqatlanish yelemntlari qo'shilishi bilan mol go'shtining sifat ko'rsatkichlari oshadi (V. G. Semenov va boshq., 2018; N. M. Gubaidullin va boshq. 2015 y. F. G. Kayumov va boshq., 2014).

L. I. Kibkalo va boshq. (2018) 18 oylik yetishtirish uchun go lsh tinami bilan chatishtirishning tirik vazni 467 kg yekanligini aniqladi. Balansli oziqlantirish bilan chorva mollarining go'sht mahsuldorligini oshirish va mol go'shti sifatini yaxshilash muammosi ijobiy hal qilinadi.

Ozuqa ratsionining tuzilishi turlicha va semirish turiga bog'liq. Boqish turi ozuqa mavjudligi va uning fermada mavjudligi bilan belgilanadi.

Chorvachilikni boqish va boqish bilan shug'ullanadigan chorvachilik sanoatini muvaffaqiyatli boshqarish uchun ozuqa o'z ishlab chiqarishida bo'lishi kerak (ajmul-dinov, Ye. A. 2005; I. A. Babicheva, A. S. Ibraev, 2011).

Yenergiya bilan oziqlanish darajasi chorvachilikda go'sht mahsuldorligini shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatadi, hayvonlarning mahsuldorligi va ozuqadan foydalanish samaradorligi uning oshishi bilan ortadi.

Ratsiondagi metabolik yenergiyaning konsentratsiyasi asosiy omil bo'lib, konsentrlangan va qo'pol ozuqalar o'rtasidagi nisbat bilan belgilanadi (N. M. Gubaidullin va boshq. 2016; F. G. Kayumov, S. S. polskix, 2016; I. N. Xakimov va boshq. 2018; V. G. Semenov, R. M. Mudarisov, D. A. Nikitin, 2018).

Qoramollarni boqish va ulardan foydalanishda turli xil saqlash tizimlari qo'llaniladi. Mamlakatimizda turli xil kontent tizimlari qo'llaniladi: bog'langan va bog'lanmagan kontent tizimlari qo'llaniladi.

Chorvachilikni saqlashning bo'sh shakli yeng ilg'or hisoblanadi, buni mavjud yeksperimental ma'lumotlar va amaliy natijalar tasdiqlaydi. I. A. Babicheva, R. 3. Mustafin (2016).

V.N. Nikulin (2015) ozuqa qo'shimchalari va mikrobial preparatlar ta'siri ostida yosh qoramollarning biokimyoviy va gematologik parametrlarining o'zgarishi qonuniyatlarini o'rgangan.

Hayvonlarning o'sishi va rivojlanishiga ko'plab omillar ta'sir qiladi, genetik o'sishning yuqori chegarasini aniqlaydi va salbiy - pastki.

Yuqori sifatli mol go'shti ishlab chiqarish uchun yaxshi rivojlangan mushaklar bilan keng, cho'zilgan torso bilan ajralib turadigan hayvonlardan foydalanish kerak deb ishoniladi. (Kosilov V. I., L. A. Ryabova va boshqalarning fikriga ko'ra. Golshteyn gobilarining genetik xususiyatlari oziqlantirishning yuqori darajasida yaxshi amalga oshirilganligi aniqlandi.

Hayvonlarning xulq-atvori genotip va tashqi muhitning murakkab o'zaro ta'siriga bog'liq bo'lib, u chorvachilikning mahsuldorlik xususiyatlariga ta'sir qiladi, chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishda ishlab chiqarish xarajatlariga ta'sir qiladi.

A. Gizatulin Qoramollarda xulq-atvor ontogenezda shakllanadi va fenotip orqali atrof-muhit sharoitlari bilan o'zaro ta'sir qiluvchi genotipga bog'liq.

Oq-qora gobilar va ularning zotli tengdoshlarini o'stirishda chatishtirishlar tirik vazni bo'yicha naslli analoglardan oshib ketdi. Qon tarkibida fiziologik me'yorlardan og'ish yo'q yedi va yosh hayvonlarning yoshi va genotipi o'rganilgan parametrlarga ta'sir qilmadi.

I. V. Mironova, I. I. Mamaev, 2014 Tabiiy qarshilik fiziologik me'yor doirasida yedi, bu o'rganilayotgan genotiplarning yuqori adaptiv qobiliyatga yega yekanligini ko'rsatadi. Mamlakatimizda go'shtli chorvachilik sanoatini yaratish va aholining mol go'shtiga bo'lgan ehtiyojini qondirish kerak edi. So'nggi yillarda go'shtli qoramollar soni etarli emasligi sababli, ushbu holatlar tufayli ba'zi fermer xo'jaliklari sutli qoramollarni boqishadi va boqishadi, shu bilan birga ularni intensiv etishtirishni joriy etishadi Mamlakat go'sht balansida qoramol so'yishdan olingan go'sht etakchi o'rinni egallaydi. Bu uning yuqori ozuqaviy qiymati va qoramollarning hamma joyda mavjudligi bilan bog'liq. Qoramollar donli ozuqadan foydalanishda odamlar uchun antagonistik emas, ular o'simlik ishlab chiqarish chiqindilaridan samarali foydalanadilar. Arzon ozuqadan foydalangan holda, qoramollar yuqori sut va go'sht mahsuldorligini ishlab chiqarishga qodir. Mol go'shti ishlab chiqarishni ko'paytirish faqat ishlatiladigan qoramollarning genetik resurslaridan samarali foydalanish, hayvonlarning iqtisodiy va biologik xususiyatlarining maksimal darajada namoyon bo'lishini ta'minlash bilan mumkin. Boqilgan yosh hayvonlarning o'sishi va rivojlanish xususiyatlarini doimiy ravishda kuzatib borish bilan ushbu jarayonlarga o'z vaqtida aralashish va ularni ozuqa va boshqa omillar yordamida tuzatish mumkin. Chorvachilikni etishtirish va boqishdagi barcha texnologik aloqalarni hal qilishga har tomonlama mos bo'lgan fermer xo'jaliklarida iqtisodiy jihatdan foydali mol go'shti etishtirishni tashkil etish mumkin Mol go'shti ishlab chiqarishni ko'paytirish uchun turli xil genotipli yosh hayvonlarni etishtirish va boqish uchun zamonaviy samarali texnologiyalarni ishlab chiqish va ulardan foydalanish kerak.

Xulosa

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki qoramollarning go'sht mahsuldorligiga bir qator omillar sezilarli ravishda ta'sir ko'rsatadi ushbu omillarni ijobiy yo'l bilan bartaraf etilsa qoramollardan yuqori mahsuldorlikdagi go'sht chiqimini olish imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xarlamov A., Provotorov A. Buzoqlar va tanalarning o'sishi va go'sht mahsuldorligiga zotning ta'siri. - Sut va go'sht chorvachilik. - 2007. - No. 6. - b. 13-14.
2. Shevxujev A. F., Ulimbasheva R. A., Ulimbashev M. B. mol go'shti ishlab chiqarish texnologiyasiga qarab turli xil genotipli buzoqlarning go'sht mahsuldorligi. - Matn: to'g'ridan-to'g'ri // Zootexniya. 2015 yil, 3-son, 23-25 betlar.
3. Ernst L. K., Dmitriev N. G., Poronyan I. A. Rossiya va sotsialistik mamlakatlarda xo'jalik hayvonlar genetik resurslari. - Sankt-Peterburg, 1994. – 473
4. Staffan, C. A. Simmental naslchilikning turli darajalariga yega Hereford, angus va simmen - tal qoramollari orasida xochning ishlashi. G'unajinning keyingi o'sishi va yerta repro-duktiv xususiyatlari/ A. Staffan, D. D. Kress, D. S. Doornbos//J. Anim. Sci. - 1999. - Vol. 66, N. 5. - P. 111-120.
5. Dusaeva Ye. M., Kuvanov J. N Jahon mol go'shti bozorining davlat va Rossiya bozorining istiqbollari. - / Mol go'shti chorvachilik Axborotnomasi. Butunrossiya go'shtli chorvachilik ilmiy-tadqiqot instituti. - Orenburg, 2013. - № 1(79). - P. 80-97.